

Narrative Perspective and Mediation: Theoretical Consideration and Reconsideration

La perspective narrative et médiation: Considérations et reconsidérations

Perspectiva narativă și medierea: considerări și reconsiderări teoretice

Elena ȚAU

Departamentul Literatură Română și Teorie Literară,
Universitatea de Stat din Moldova
Mihail Kogălniceanu 65
elenatau1@gmail.com

Abstract

The problem of mediation is a capital one for the study of narrativity. Narratologists of literary formation (K. Friedemann, F. Stanzel, J. Lintvelt, M. Fludernik, etc.) treat it mainly through an „immanence „, conception, considering mediation/intermediation as an immanence of diegesis' filtering through the conscience of an intermediary and thus presenting the events from his perspective. F. Stanzel underlines that the intermediation is realized not only through perspective but also through the voice. Scholars following him (D. Herman, P. Hühn, W. Schmidt, etc.) enlarge this concept. According to them mediation is a „process of transforming and transmitting the story in the discourse“. Nevertheless they don't get out of the „immanence“ circle. Linguistic narratologists, among them A. Rabatel, criticize the immanence concept of the perspective and, implicitly, that of mediation. He underlines that the mediating function of the narrative transmission is accomplished not only with the support of what was filtered through a conscience that „observes“ but also through the entire linguistic construction of the text.

Résumé

Le problème de la médiation est primordial dans l'étude de la narrativité. Les narratologues de formation littéraire (K. Friedemann, F. Stanzel, J. Lintvelt, M. Fludernik et d'autres) préfèrent une approche „immanentiste“, considérant que la médiation/l'intermédiation est une immanence du filtrage de la diégèse par la conscience d'un intermédiaire et, par conséquent, la présentation des événements par la perspective de celui-ci. F. Stanzel spécifie que l'intermédiation se réalise non seulement par le biais de la perspective, mais aussi à l'aide de la voix narrative. Les exégètes (D. Herman, P. Hühn, W. Schmidt s.a.) élargissent le concept, envisageant par la médiation le „processus de transformation et de transmission de l'histoire dans le discours“. Cependant, ces chercheurs ne réussissent pas surmonter le niveau „immanentiste“. Les narratologues de formation linguistique, entre eux A. Rabatel, substituent l'approche immanentiste du récit par une analyse interactionnelle de la narration. Il souligne que la fonction de médiation de la transmission narrative se réalise non seulement grâce au filtrage de la diégèse par la conscience d'un „observateur“, mais par l'ensemble de la construction linguistique du texte.

Rezumat

Problema medierii este capitală pentru studiul narativității. Naratologii de formație literară (K. Friedemann, F. Stanzel, J. Lintvelt, M. Fludernik ș.a.) o tratează cu preponderență într-o cheie „imanentistă”, considerând medierea/intermedierea o imanență a filtrării diegezei prin conștiința unui intermediar și deci a prezentării evenimentelor din perspectiva acestuia. F. Stanzel precizează că intermedierea se realizează nu numai cu ajutorul perspectivei, dar și al vocii. Exegeții ce vin pe urmele acestuia (D. Herman, P. Hühn, W. Schmidt ș.a.) largesc acest concept. Potrivit lor, medierea este „un proces de transformare și transmitere a istoriei în discurs”. Totuși, ei nu reușesc să iasă din cercul „imanentismului”. Naratologii de formație lingvistică, între care se înscrie A. Rabatel, critică concepția immanentistă a perspectivei și, implicit, a medierii. El subliniază că funcția mediatoare a transmiterii narative se configurează nu numai cu suportul a ceea ce e filtrat printr-o conștiință care „observă”, ci și al întregii construcții lingvistice a textului.

Key-words: *narrator, mediator/ mediation, voice, perspective.*

Mots-clés: *narrateur, médiateur, médiation, voix narrative, perspective.*

Cuvinte-cheie: *narator, mediator, mediere, voce, perspectivă.*

1. Abordări teoretico-literare ale raportului perspectivă-mediere

Teoretizările actuale ale perspectivei narative, dincolo de nu puține deficiențe de conceptualizare și interpretare a ei, precum și dincolo de „haosul terminologic” [cf. 27, p. 23-35; 25, p. 88-112; 33, p. 340-344] în care se complac unii autori, au meritul incontestabil de a fi repus în atenție, din unghiuri noi, probleme importante ale categoriei discutate, una dintre care e rolul acesteia în determinarea caracterului mediat al reprezentării literar-artistice și, în general, al transmiterii narative. Cei mai mulți naratologi, atât teoreticieni ai literaturii și artei, cât și lingviști, plecând de la premisa că problema respectivă este capitală pentru studiul narativității, încearcă să-i urmărească manifestările concrete în structura integratoare a operei, însă o abordează în mod diferit.

Abordările medierii (denumite uneori și intermediere) ale naratologilor de formație literară și/sau estetic-filosofică se înscriu cu preponderență în tradiția immanentistă, proeminentă încă de la începutul secolului XX, potrivit căreia realitatea reprezentată în discurs este considerată, în spiritul doctrinei filosofice milenare a immanentismului, o proiecție exclusiv a conștiinței care „observă”. Să ne amintim că, pentru Henry James, „observatorul” (naratorul sau personajul-reflector), din unghiul căruia sunt înfățișate evenimentele și personajele romanului, constituie un „centru al conștiinței”. Iar, pentru Jean Pouillon, care dispune aproximativ de aceiași termeni, doar că în formula lui Jean-Paul Sartre, instanța narativă, în funcție de tipul său, identifică „o conștiință” fie „reflexivă”, fie „ireflexivă”. Indiscutabil, fiind trecute printr-o atare conștiință, faptele povestite sunt neapărat percepute (apreciate, judecate) dintr-un anumit punct de vedere, ceea ce legitimează medierea lor. Pentru a argumenta acest adevăr, exegeza naratologică literară face nu o dată recurs la ideile immanentiste ale lui Kant. Astfel, cercetătoarea germană Käte Friedemann, contestând (în *Die Rolle des Erzählers in der Epik*, 1910, 1965) existența, în opera epică, a unei obiectivități înțelese ca nemediere de către conaționalul său, teoreticianul și prozatorul Friedrich Spielhagen (cf. *Beiträge zur Theorie und Technik des Romans*, 1883, 1967), notează că în scrierea narativă, spre deosebire de cea dramatică, medierea este *sine qua non*, deoarece aici naratorul, fiind cel ce înregistrează, simte și evaluează, „simbolizează perspectiva epistemologică devenită curentă pentru noi încă de la Kant, conform căruia noi percepem lumea nu așa cum este, ci mai degrabă așa cum a trecut aceasta prin **mediul unei conștiințe** (subl. n. – E. Ț.) care observă” [trad. apud 30, p. 25-26].

Această concepție immanentistă a perspectivei (punctului de vedere, focalizării) cunoaște o largă extensiune în naratologia din a doua jumătate a secolului XX. În definiția celor mai mulți teoreticieni contemporani ai ficțiunii narative (Franz R. Stanzel, Wolfgang Kayser, Wilhelm Füger, Jaap Lintvelt, Monika Fludernik etc.), naratorul, reprezentând o conștiință care „observă”, este

„mediatorul”/„intermediarul”/„instanța intermediară” între autor și lumea diegetică, între autor și cititor. De aceea nu întâmplător, prisma perceptivă a naratorului (evident, și a personajului-reflector căruia i se delegă punctul de vedere) este asemuită nu o dată cu un „filtru” [Seymour Chatman; 6, p. 144] sau cu o „perspectivă-filtru” [Manfred Jahn; 16, p. 94]. Or, cum specifică Jaap Lintvelt, informația narativă este „filtrată” prin optica, prin toate simțurile, prin „spiritul” și „psihismul” subiectului-perceptor, a cărui percepție servește drept „centru de orientare” pentru cititor [19, p. 51]. Termenul „filtru”, după Seymour Chatman, exprimă mai bine funcția de mediere („mediating function”), intrinsecă activității perceptivă și evaluative a agentului narativ în film, literatură etc. [6, p. 144], intrinsecă deopotrivă și activității lui comunicative, pe care exegetul o desemnează cu ajutorul sintagmei „transmitere narativă” [7], (sintagmă preluată în scurt timp de aproape toți naratologii).

Exegeta germană Monika Fludernik regândește „funcția de mediere a conștiinței” [11, p. 36], care, în opinia ei, este esențială pentru constituirea actului narativ în literatură, film, balet, desen, benzi animate, extinzând-o și asupra narativului „natural” [11, p. 31-67]. Ca urmare, ea integrează categoria medierii „într-un model cognitiv mai general de transmitere narativă bazată pe schema «vieții reale»” [2; 3, p. 175].

Notabil e faptul că, încercând să demonstreze prezența *sine qua non* a mediatorului și a medierii în ficțiunea narativă, teoreticienii literaturii (și ai artei) pornesc, de regulă, de la mecanismele categoriilor respective în discurs sau de la modalitățile de realizare a lor. Wayne C. Booth, exprimându-și convingerea că mediatorul și medierea sunt de nelipsit în roman, invocă drept argument statutul lor de convenții generice fundamentale ce fac parte din contractul de ficțiune al autorului cu receptorul. „Numai în urma acestui contract devine ficțiunea posibilă”, subliniază el [5, p. 82]. În același context, W. Booth, polemizând cu afirmația lui Jean-Paul Sartre cum că proza modernă a lui Joyce accede la „realismul crud al subiectivității **fără mediere** (subl.n.-E. Ț.) sau fără distanță” [29, p. 305, nota 11], remarcă malițios că a admite nemedierea, cum face acesta, înseamnă a admite existența unor romane ce „nu mai sunt văzute ca « produse ale omului », ci ca produse naturale, precum plantele și evenimentele” [5, p. 80]. Iar Franz K. Stanzel, care respinge la fel de hotărât posibilitatea nemedierii în roman, relevă că, deși în anumite situații, cum ar fi cea „personală”, poate să apară „iluzia” prezentării **directe** a interiorității, totuși, aceasta, în opinia lui, nu e decât „o iluzie” generată de utilizarea unor modalități speciale în discurs: „Monologul interior, stilul indirect liber și situația narativă personală, adică formele modului-reflector și ale perspectivei interne, **sugerează nemedierea, adică iluzia viziunii directe** (subl. n.- E. Ț.) în spațiul gândurilor personajului” [30, p. 201]. De altfel, la începutul studiului său, cercetătorul precizase că, într-o astfel de situație narativă, așa-zisă „personală”, „iluzia non-intermedierii se suprapune intermedierii” [30, p. 26].

Fără îndoială, elaborarea schemei medierii cuprinde crearea și recrearea regulilor de joc ale ficțiunii romanești, cuprinde construirea și reprezentarea componentelor ei constitutive (mediatorul, perspectiva și vocea/vorbirea lui), iar drept urmare poate fi considerată, absolut întemeiat, un produs al imaginarului și, implicit, una dintre constantele configurative ale narațiunii. Se pare că anume acest fapt îl motivează pe Franz K. Stanzel să califice medierea (pe care el preferă s-o denumească „intermediere”) drept o „trăsătură generică a narațiunii”, rezervându-i un loc central în studiul povestirii (*Die typischen Erzählsituationen im Roman*, 1955, 1963; *Typische Formen des Romans*, 1964, 1987). În înțelegerea lui, intermedierea „*deplină*” (în opoziție cu cea de „*gradul zero*”) constituie „fundamentul distincției” dintre trei situații narative tipice („la persoana I”, „auctorială” și „personală”, adică axată pe un personaj-reflector) [30, p. 26]. Intermedierea e, în expresia lui, un „complex” creat cu suportul a trei elemente: *persoană*, *perspectivă* și *mod*, predominanța unuia sau altuia determinând diferențierea situațiilor nominalizate [30, p. 26].

De menționat că Franz K. Stanzel a reușit să puncteze câteva linii directe de rezistență în cercetarea „complexului intermedierii”. Edificatoare în acest sens sunt demersurile lui pentru studierea intermedierii în paradigma structurii nu numai de suprafață, ci și de profunzime a textului, precum și pentru examinarea ei ca act de creație susceptibil să exercite un impact renovator asupra

ansamblului narativ și să comporte efecte și valori însemnate. Sprijinindu-se pe observațiile formalistului rus Viktor Șklovsky despre insolitare („отстранение”) și despre posibilitățile acesteia de revitalizare a procedeele uzate, naratologul austriac reiterează că reprezentarea „neobișnuită” și, bineînțeles, inovatoare a intermedierii, devierea de la schemele ei stereotipe implică „defamiliarizarea” „convențiilor formei narative” [30, p. 28]. În consecință, „sporește literaritatea” [30, p. 28], „sporește complexitatea structurii semantice a unei narațiuni” [30, p. 30].

De mai menționat că Stanzel este unul dintre primii naratologi, care stabilește, încă în anii '50, două forme principale ale intermedierii: una condiționată, s-a arătat mai sus, de expunerea conținutului narativ dintr-o anumită perspectivă (aceasta putând să fie în unele opere dublă, a „cunoscătorului” și a „vorbitorului” [30, p. 33]), și alta determinată de funcția naratorului de a fi, în calitate de subiect vorbitor, un fel de portavoce al autorului, de a fi deci o voce: „Oricând este transmisă o știre, oricând se relatează ceva, există un intermediar – se poate auzi vocea unui narator” [30, p. 25]. Prin urmare, *perspectiva* și *vocea*, cu registrele lor specifice, reprezintă filtre *mediatoare* distincte, fie că aparțin aceleiași instanțe narative, fie că aparțin unor instanțe narative diferite.

În anii '70, Gérard Genette, în *Discours du récit* (1972), situându-se în continuarea preocupărilor lui Tzvetan Todorov ș.a. pentru categoriile narative [31, 4], dă un curs larg distincției între „*Cine vede?*” și „*Cine vorbește?*”, ca apoi, în *Nouveau discours du récit* (1983) s-o reformuleze, substituind, în spiritul timpului, întrebarea „*Cine vede?*” cu „*Cine percepe?*”. Însă el, spre deosebire de Stanzel, operează această distincție nu pentru a diferenția filtrele mediatoare ale percepției de cele ale vorbirii, ci pentru a atrage atenția că nu trebuie confundate noțiunile de „mod și voce, focalizare și narațiune” [13, p. 44]. De altfel, în lucrările sale exegetul se referă doar ocazional și indirect la problema medierii și nu suficient de explicit. De aceea degajarea opiniilor lui la acest capitol este anevoioasă. Din interpretarea ce-o dă modului în *Discours du récit* (1972) ar reieși că această categorie, care, la el, are alt înțeles decât la Stanzel, desemnând reglarea („regulation”) informației narative în funcție de distanță și de punctul de vedere ce orientează perspectiva [12, p. 203], ar fi principala modalitate de „filtraj” [12, p. 204] și deci de mediere a transmiterii narative. În *Nouveau discours du récit* (1983), cum se poate deduce din precizările polemice ale autorului, concepția medierii cunoaște o lărgire considerabilă: medierea s-ar realiza prin însuși discursul narativ, care, centrat pe categoria vocii ce articulează celelalte categorii, timpul și modul (cu subcategoriile sale, distanța și perspectiva), devine limbaj. Revizuiindu-și conceptele-cheie și pledând pentru substituirea termenului „reprezentare” cu „informație” (narativă), el argumentează că a povesti o istorie înseamnă nu atât a o „reprezenta”, cât a regrupa tematic evenimentele actualizate, a le structura temporal, și mai ales a le supune semnificării **prin intermediul** limbajului: „Le récit ne «représente» pas une histoire (réelle ou fictive), il la raconte, s'est-à-dire qu'il la signifie par le moyen du langage...” [13, p. 29].

O concepție largă a medierii înclină să împărtășească tot mai mulți naratologi contemporani. Wolf Schmid, fiind într-un total de acord cu Franz K. Stanzel că medierea este „o particularitate generică a textelor narative” [34, p. 12] și că ea se datorează înainte de toate „funcției prismatice” [34, p. 65] a naratorului, care, în ipostaza sa privilegiată de „conștiință” („minte contemplativă”), percepe și transmite evenimentele dintr-un anumit punct de vedere, în același timp admite că fenomenul respectiv, adică medierea, se realizează într-un plan mai larg, la nivelul discursului. Această accepție a medierii derivă din modelul specific al punctului de vedere avansat de teoretician, precum și din regândirea modului de funcționare a acestuia în narațiune. În formula lui Wolf Schmid, punctul de vedere, cu cele două „acte” distincte, „perceperea” și „transmiterea” [34, p. 121-122], se manifestă în cinci planuri (perceptiv, ideologic, spațial, temporal și verbal) [34, p. 122-127], influențând nu numai selectarea materialului, dar și transformarea acestuia în istorie, apoi transformarea istoriei în subiect, și, în cele din urmă, transformarea subiectului în discurs. În înțelegerea dată, funcție mediatoare au nu numai punctul de vedere (perspectiva) și vocea (vorbirea), dar și celelalte modalități care *mijlocesc* transformările succesive sus-menționate și, într-un final, mijlocesc producerea discursului.

La o concepție asemănătoare subscrie H. Porter Abbott. Investigând structura narativului, exegetul identifică sinonimic „mediation” cu „construction”: „Mediation (construction) of story” [1, p. 20]. În interpretarea lui, „Povestirea totdeauna e mediată – de voce, de stilul scriiturii, de unghiurile camerei (perspectivei – E. Ț.), de interpretarea actorilor – astfel că ceea ce numim povestire este realmente ceea ce construim” [1, p. 20].

Cercetările naratologice mai recente, cum ar fi, de exemplu, cele întreprinse de David Herman, Jan Christoph Meister și Jörg Schönert, denotă intenția de a redefini medierea: aceasta e considerată un sistem narativ care, acoperind atât vocea, cât și perspectiva narativă [14, p. 119-142; 21, p. 11-40], în același timp le transgresează și cuprinde ceva ce se află „dincolo” de ele („*Beyond Voice and Vision*”, astfel își intitulează lucrarea David Herman). Evident, studiile autorilor sus-nominalizați, publicate în culegerea colectivă *Point of View, Perspective, and Focalization. Modeling Mediation in Narrative (Punctul de vedere, perspectiva, focalizarea. Modelarea medierii în narativ)*, editată în 2009 de Peter Hühn, Wolf Schmid și Jörg Schönert, precum și multe alte lucrări incluse aici, schițează un concept larg de mediere. Peter Hühn, generalizând în prefața volumului respectiv obiectivele principale ale cercetării, obiective care privesc, pe de o parte, dezvăluirea modurilor, mijloacelor și instanțelor de mediere, iar, pe de altă parte, vizează sondarea procesului de **modelare** a transiterii narative mediate, concluzionează: „Acest proces de transformare și transmitere a narațiunii în discurs este ceea ce se înțelege prin mediere în sensul cel mai larg” [15, p. 1]. „Modelarea” medierii în sensul dat e pusă neabătut în legătură cu modelarea reprezentării narative care constă în „selectarea, combinarea, perspectivizarea, interpretarea, evaluarea” materialului factual de către instanța narativă [15, p. 2], relatarea unei istorii în scopul producerii lumii imaginare, al configurării sugestiei orientate (în accepția lui Umberto Eco), iar, în ultimă instanță, al creării unei comunicări literar-artistice inedite.

Cu toate că medierea, într-o astfel de accepție largă, tinde „să cuprindă toate aspectele posibile, formele și mijloacele de construire și comunicare a unei narațiuni în discurs” [15, p. 2], totuși în realitate ea se reduce, în fond, la „procesarea” materialului selectat – prin prisma conștiinței, perspectivei și limbajului instanței narative – precum și la transformarea acestuia în imaginar diegetic cu structură particulară. Concludent în ordinea dată e faptul că studiul medierii în ultimele decenii continuă să fie centrat efectiv pe studiul evenimentelor structurate temporal în diverse moduri și cu mijloace diferite. Astfel se dovedește că naratologii de formație literară din ultima generație, la fel ca și cei din generațiile precedente, deși își propun să reconsidere radical noțiunea de mediere, de fapt continuă să se miște în același cerc al imanentismului.

2. Abordări lingvistice ale raportului perspectivă-mediere

Dacă teoreticienii literari, în abordările lor ale perspectivei și vocii ca factori ai medierii, se concentrează asupra imaginarului diegetic, urmărind cum acesta e trecut, pe de o parte, prin conștiința care „observă”, iar, pe de altă parte, prin filtrele vorbirii naratoriale, exegeții lingviști, care se preocupă de funcția mediatoare a perspectivei și a vocii, se axează, de regulă, pe analiza lor enunțiativă și pragmatică. Astfel, Rodica Zafiu, care urmărește în volumul *Narațiune și poezie o sinteză teoretică a narativității poetice din unghiul lingvisticii textuale și al analizei discursului*, distingând între „locutor” și „focalizator”, accentuează că perspectiva, ce include „percepție, cunoaștere, gândire, procese de elaborare: tot ceea ce ține de «non-transparenta» mentală a unei subiectivități” [33, p. 235], este mijlocită de enunț și enunțare. „Exprimarea unei perspective, a unui punct de vedere, postulează ea, e o proprietate a enunțului, văzut ca unitate pragmatică” [33, p. 235]. Căci, prin finalitatea sa pragmatică, „orice aserțiune presupune o interpretare a realității, deci o anumită viziune asupra ei” [33, p. 235]. Or, în accepția dată, însuși discursul, ca ansamblu unitar de enunțuri, mediază transmiterea narativă. Întru câtva comparabilă cu această concepție e cea care stă la baza studiului *Literatura un discurs mediat* de Marina Mureșanu Ionescu. Pentru autoarea monografiei respective, literatura e un discurs mediat, deoarece comunicarea verbală literară, în virtutea constrângerilor ei retorice, „se realizează prin intermediul unei suite de «praguri» și

«filtre» care despart și unesc în același timp emițătorul și receptorul» [23, p. 7]. Cu regret, exegeta nu oferă prea multe detalieri explicite privind esența mediatoare a unor atare „praguri” și „filtre”.

În lingvistica modernă a textului literar, teoria enunțiativă privilegiază o tratare nuanțată a raportului voce – punct de vedere din unghiul polifoniei. Din acest unghi se insistă asupra conexiunilor fenomenelor plurale ale vocii cu punctul de vedere (înțeles, de regulă, ca atitudine, poziție ideologică). Prin pluralitatea fenomenelor vocii se are în vedere faptul, semnalat mai întâi de Mihail Bahtin și apoi reiterat de Oswald Ducrot, cum că în discursul aceluiași subiect vorbitor pot fi auzite mai multe voci [8, p. 183], aparținând înainte de toate instanțelor implicate în producerea textului (autorul, naratorul și actorul). Tentat să elaboreze o concepție proprie a fenomenului respectiv de polifonie, O. Ducrot introduce distincția între „enunțator” (asimilat naratorului), „producătorul efectiv al enunțului, adică ființa psiho-sociologică căreia i se atribuie o origine” [9, p. 20], și „locutor” (asimilat actorului, supranumit „*autrui*”), „adică ființa pe care *sensul conținutului* o prezintă ca fiind responsabilă de enunțare” [9, p. 20]. Într-adevăr, în diferite situații, una dintre care ar fi cea de trecere de la stilul direct la stilul indirect liber, cum e în următorul fragment din *Portret al artistului din tinerețe* de James Joyce, în discursul „producătorului efectiv al enunțului”, adică al naratorului, se face distinctă vorbirea unui „altuia” (în cazul dat a protagonistului Stephen): „În penumbra liniștită îngenunche și-și ridică ochii către crucifixul alb agățat deasupra-i. *Dumnezeu putea să vadă că el se căia. Își va mărturisi toate păcatele. Confesiunea lui va fi lungă. Toți care se aflau în capelă vor ști atunci cât fusese de păcătos. Lasă-i să știe*”.

Disocierile operate de O. Ducrot între „enunțator” și „locutor”, în general acceptate de mulți lingviști, în primul rând de cei francezi, sunt supuse criticii de polifoniștii scandinavi. Henning Nølke, promotorul teoriei scandinave a polifoniei lingvistice (*ScaPoLine*), contestă rațiunea utilizării termenului „enunțator” în lingvistica textului [24, p. 45, 48]. Revenind la momentele disputate ale teoriei sale, O. Ducrot stăruie asupra câtorva rațiuni de a distinge între „enunțatori” și „locutori” [9, p. 19-41]. Opoziția trasată, perseverează el, ar fi susceptibilă să conducă la clarificări privind chestiunea de ce „unele enunțuri prezintă simultan mai multe puncte de vedere” [9, p. 20] și totodată să pună în lumină legătura dintre aceste puncte de vedere, pe care le exprimă „simultan” subiectul vorbitor și *altul* („*autrui*”). Dar principala rațiune a distincției operate ar consta, în convingerea lui Ducrot, în aceea că „enunțatorul”, în raport cu locutorul, își vedește preeminența de a fi un instrument de analiză, necesar pentru stabilirea originii sensului (conținutului) comunicat. Îndeplinindu-ți însă această funcție, el evoluează drept „intermediar” „între locutor și punctele de vedere” [9, p. 20, 38]. În virtutea acestui fapt, subliniază O. Ducrot în concluzii, punctele de vedere exprimate în enunț, „pe care *ScaPoLine* le leagă direct de locutor” [9, p. 38], sunt mediate de către locutor. Indubitabil, medierea în acest sens are un caracter lingvistic restrâns.

Și alți lingviști, între care Hans Kronning, reprezentant al școlii polifonice scandinave, restrâng medierea, ca particularitate intrinsecă actului discursiv, la raporturi determinate exclusiv lingvistic. Cercetând mărcile lingvistice ale „alterității” enunțării, H. Kronning observă că folosirea condiționalului epistemic marchează „traseul unei medieri epistemice, semnalând că se împrumută altuia conținutul epistemic al enunțării” [17, p. 83]. Evident, considerând că acest tip particular de mediere „epistemică” (între subiectul vorbitor și *altul*) este produsul unei condiționări exclusiv lingvistice [18], autorul se complăce în unilateralitate. Într-un mod analog se complăce în unilateralitate și cercetătorii literari, pentru care medierea, între subiectul vorbitor și *altul*, este finalitatea unor procese exclusiv literare. Maurice Merleau-Ponty, disociind relațiile dialogice ale eului narativ cu alteritățile sale, afirmă că „expresia literară” este aceea care „reînnoiește neconținutul medierea între eu și *altul*” („*renouvelle sans cesse la médiation du même et de l'autre*”) [22, p. 197].

Logica unei asemenea abordări înguste a medierii este contrazisă de faptul bine știut că în discursul literar, care își dobândește literaritatea prin trecerea de la codurile limbii la cele ale limbajului artistic, interferența lingvisticului cu literarul este fundamentală. De aceea în opera literară resorturile medierii nu pot fi nicidecum numai lingvistice sau numai literare. A nu ține cont de faptul dat înseamnă a submina relevanța tratamentului științific. Interesant că lingvista spaniolă Maria Dolores Vivero Garcia, pentru a evita inconvenientele unei abordări lingvistice unilaterale a

punctului de vedere, găsește necesară cercetarea lui „în dinamica interdisciplinară, analizând interacțiunea literarului cu lingvisticul” [32, p. 8], iar respectiv și studierea lui în lumina distincției între «un focar enunțiativ» și «un focar al conștiinței».

Trebuie de spus că totuși cei mai mulți lingviști, care se preocupă de problema perspectivei și a medierii, refuză să se limiteze la abordarea ei exclusiv lingvistică. O parte dintre aceștia (S. Fleischman [10], D. Maingueneau [20, p. 84-85] ș.a.), înscriindu-se fără ezitare pe coordonatele analizei enunțiativă a punctului de vedere, în același timp pornesc de la Genette, și de aceea nu se pot desprinde total de tradiția imanentistă. Bunăoară, lingvistul francez Dominique Maingueneau, pentru care Genette rămâne o autoritate primă în naratologie, descrie medierea în termeni „imanentiști”, anume ca filtrare a realității printr-o „conștiință” care percepe, și respectiv ca filtrare, „printr-un punct de vedere”: „Un punct de vedere impune existența unei conștiințe care să fie atât punct de origine al unei percepții, cât și obiect perceput, pe care personajul îl poate detalia și evalua. Or, foarte adesea textul îi arată cititorului că un anumit fenomen este filtrat printr-un punct de vedere în momentul trecerii de la primul plan la planul secund, construit pe imperfect” [20, p. 156].

O altă parte dintre lingviștii care, în studiul punctului de vedere, iau ca reper interacțiunea literarului cu lingvisticul se desolidarizează cu Genette, manifestându-și ferm intenția de a depăși limitele imanentismului. Exponențial în acest sens este cunoscutul lingvist francez Alain Rabatel, autorul unor numeroase lucrări de naratologie. Optând pentru „analiza enunțiativă a punctului de vedere” [28, p. 106], el susține că anume aceasta, „în ruptură cu tipologia focalizărilor lui Genette, este capabilă să reînnoiască parțial naratologia, propunând de a considera anumite instrumente (schema actanțială, schema cvinarie, izotopia etc.) nu numai ca organizatori ai diegezei, dar și ca indicii ale punctelor de vedere asupra reprezentării/construcției diegezei” [28, p. 106]. Totodată, el merge mai departe decât lingviștii de la care se revendică (Oswald Ducrot ș.a.), postulând că abordarea enunțiativă permite „**depășirea interpretării imanentiste a povestirii** (subl. n. – E. Ț.) și axarea pe o analiză interacțională a narațiunii, înscrisă ea însăși într-un cadru de analiză a discursului de tipul celei elucidate de Maingueneau (2004)” [28, p. 106]. Cu alte cuvinte, Rabatel vede soluția depășirii imanentismului, caracteristic teoriilor literare ale narațiunii, în aplecarea asupra construcției textuale a punctului de vedere, ceea ce presupune analiza interacțională, pe de o parte, a mijloacelor lingvistice de exprimare a lui (despre care cercetătorul vorbește pe larg în monografia sa *La construction textuelle du point de vue* apărută în 1998 [21, p. 9-11]), iar, pe de altă parte, a imaginarului diegetic (personajele și evenimentele actualizate), precum și a referențialității acestuia în discurs [26, p. 107], care esențialmente este mediatoare.

În concluzie, demersurile de acest gen pentru o abordare enunțiativă și interacțională a punctului de vedere, urmărind neabătut interacțiunile dintre lingvistic și literar, reprezintă un pas înainte în reconsiderarea mai multor probleme ale narațiunii, inclusiv și ale medierii transiterii narrative.

Referințe bibliografice

1. Abbott, H. Porter. *The Cambridge Introduction to Narrative*. Second ed., New York: The Cambridge University Press, 2008, 252 p.
2. Alber, Jan. Fludernik, Monika. *Mediacy and Narrative Mediation*. http://wikis.sub.uni-hamburg.de/lhn/index.php/Mediacy_and_Narrative_Mediation
3. Alber, Jan. Fludernik, Monika. *Mediacy and Narrative Mediation*. In *Handbook of Narratology*. Edited by Peter Hühn, John Pier, Wolf Schmid, Jörg Schönert. Berlin/New York: Walter de Gruyter, 2009, p. 174-189.
4. Barthes, Roland. *Introduction à l'analyse structurale des récits*. Dans *Communications*, nr. 8, 1966, p. 1-27.
5. Booth, Wayne C. *Retorica romanului*. Traducere de Alina Clej și Ștefan Stoenescu. București: Univers, 1976, 570 p.

6. Chatman, Seymour. *Coming to Terms: The Rhetoric of Narrative in Fiction and Film*. Ithaca: Cornell UP, 1990, 240 p.
7. Chatman, Seymour. *The Structure of Narrative Transmission*. În *Style and Structure in Literature. Essays in the New Stylistics*. Edited by Roger Fowler. Oxford: Basil Blackwell, 1975, p. 213-257.
8. Ducrot, Oswald. *Le Dire et le Dit*. Paris: Minuit, 1984, 237 p.
9. Ducrot, Oswald. *Quelques raisons de distinguer «locuteurs» et «énonciateurs»*. Dans *Polyphonie – linguistique et littéraire*. Samfundslitteratur Roskilde, Danemark, nr. 3, 2001, p. 19-41.
10. Fleischman, Suzanne. *Temps verbal et point de vue narratif*. Dans *Études littéraires*, vol. 25, nr. 1-2, 1992, p. 117-135.
11. Fludernik, Monika. *Towards a „Natural” Narratology*. London/New York: Routledge, 1996, 349 p.
12. Genette, Gérard. *Figures III*. Paris: Seuil, 1972, 286 p.
13. Genette, Gérard. *Nouveau discours du récit*. Paris: Seuil, 1983, 123 p.
14. Herman, David. *Beyond Voice and Vision. Cognitive Grammar and Focalization Theory*. In *Point of View, Perspective, and Focalization. Modeling Mediation in Narrative*. Edited by Peter Hühn, Wolf Schmid and Jörg Schönert. Berlin/New York: Walter de Gruyter, 2009, p. 119-142.
15. Hühn, Peter. *Introduction*. In *Point of View, Perspective, and Focalization. Modeling Mediation in Narrative*. Edited by Peter Hühn, Wolf Schmid and Jörg Schönert. Berlin/New York: Walter de Gruyter, 2009, p. 1-8.
16. Jahn, Manfred. *Focalization*. In *The Cambridge Companion to Narrative*. Edited by David Herman. Cambridge: University Press, 2007, p. 94-108.
17. Kronning, Hans. *Le conditionnel épistémique: propriétés et fonctions discursives*. Dans *Langue française*, nr. 173, 2012, p. 83-97.
18. Kronning, Hans. *Polyphonie, médiation et modalisation: le cas du conditionnel épistémique*. Dans Bres Jacques et al. (éds) *Dialogisme et polyphonie: approches linguistiques*. Bruxelles: De Boeck/ Duculot, 2005, p. 297-312.
19. Lintvelt, Jaap. *Încercare de tipologie narativă. Punctul de vedere. Teorie și analiză*. Traducere de Angela Martin. București: Univers, 1994, 272 p.
20. Maigneueau, Dominique. *Lingvistică pentru textul literar*. Traducere de Ioana-Crina Coroi și Nicoleta Loredana Moroșan. Iași: Institutul European, 2008, 400 p.
21. Meister, Jan Christoph, Schönert, Jörg. *The DNS of Mediacy*. In *Point of View, Perspective, and Focalization. Modeling Mediation in Narrative*. Edited by Peter Hühn, Wolf Schmid and Jörg Schönert. Berlin/New York: Walter de Gruyter, 2009, p. 11-40.
22. Merleau-Ponty, Maurice. *La prose du monde*. Paris: Gallimard, 1997, 211 p.
23. Mureșanu Ionescu, Marina. *Literatura un discours mediat*. Iași: Editura Universității „A. I. Cuza”, 2000, 156 p.
24. Nølke, Henning. *La ScaPoLine 2001. Version révisée de la Théorie Scandinave de la Polyphonie Linguistique*. Dans *Polyphonie – linguistique et littéraire*. Samfundslitteratur Roskilde, Danemark, nr. 3, 2001, p. 43-65.
25. Rabatel, Alain. *L'introuvable focalisation externe*. Dans *Littérature*, nr. 107, 1997, p. 88-113.
26. Rabatel, Alain. *La construction textuelle du point de vue*. Lausanne/Paris: Delachaux et Niestlé, 1998, 202 p.
27. Rabatel, Alain. *Perspective et point de vue*. Dans *Communications*, nr. 85, 2009, p. 23-35.
28. Rabatel, Alain. *Points de vue et narration dans La Mère Sauvage de Maupassan*. Dans *Synergies Pays Riverains de la Baltique*, nr. 5, 2008, p. 105-128.
29. Sartre, Jean-Paul. *Qu'est-ce que la littérature?* Paris: Gallimard, 2004, 307 p.
30. Stanzel, Franz K. *Teoria narațiunii*. Traducere de Valeriu P. Stancu și Silvia Chirilă. Iași: Institutul European, 2011, 385 p.

31. Todorov, Tzvetan. *Les catégories du récit littéraire*. Dans *Communications*, nr. 8, 1966, p. 125-151.
32. Vivero Garcia, Maria Dolores. *Le point de vue à la lumière de la distinction entre «foyer énonciatif» et «foyer de conscience»*. Dans *La Question polyphonique (ou dialogique) en sciences du langage*. Metz: Centre d'Études Linguistiques des Textes et des Discours, 2010, p. 81-94.
33. Zafiu, Rodica. *Narațiune și poezie*. București: BIC ALL, 2000, 353 p.
34. Шмид, Вольф. *Нарратология*. Москва: Языки славянской культуры, 2003, 311 с.

